

על מנזרים ועל גדרות

שאל אריאלי 01.09.2014 20:00

ברעשי התקשורת של "צוק איתן" כמעט נבלעה אחת ההחלטות החשובות של בג"ץ בנוגע לעתירות שהוגשו נגד תוואי גדר ההפרדה. בהחלטה נקבע, כי שני המנזרים של המסדר הסלזיאני (אחד מהם הוא מנזר כרמיזון) לא יופרדו על ידי הגדר מקהילותיהם הפלסטיניות באזור בית ג'אלה, למרות הרצון הישראלי לצרף לירושלים את התנחלות הר גילה, השייכת למועצה האזורית גוש עציון.

העתירה מתייחסת לתוואי הגדר שנקבע בהחלטת ממשלה ב-2003, החלטה שבה באה לידי ביטוי מדיניות דורסנית המתעלמת מחובת המדינה ככובשת לדאוג לזכויות התושבים הפלסטינים. נשיא בית המשפט העליון אז, אהרן ברק, דחה את חוות הדעת המייעצת של בית הדין הבינלאומי בהאג, לפיה התוואי והמשטר הנלווה לו — הסדרי המעבר וכל הכרוך בהם — מפירים את המשפט הבינלאומי, ועל ישראל לפרק את הגדר שבנתה ולפצות על הנזקים שגרמה. בג"ץ קבע כי ישראל רשאית לבנות את הגדר מעבר לקו הירוק, הואיל והטעם להקמתה הוא ביטחוני. בג"ץ הוסיף עם זאת, כי "מטרתה של גדר ההפרדה אינה יכולה להיות התוויית גבול מדיני", וכי יש לבחון את התוואי בכל קטע לפי עקרונות המידתיות, ולאזן בין הצורך הביטחוני לזכויות התושבים.

פסק הדין, שניתן ביוני 2004 בעתירה שהגישו תושבי בית סוריק ומבשרת ציון, הניע את מערכת הביטחון ואחריה את הממשלה לאשר בפברואר 2005 תוואי חדש לגדר, שהיה שונה באופן משמעותי: הגדר הורחקה מבתי הפלסטינים ונמנעה הפרדה כואבת שלהם מאדמותיהם ופגיעה במרקם חייהם. בעקבות זאת התייתרו עתירות נוספות רבות לבג"ץ.

ואולם, הלחצים הפוליטיים וההתנחלותיים השאירו לא מעט קטעים הנגועים בחוליי התפישה הישנה. חלק מהם, כמו צופין, בילעין, נעלין, אלפי מנשה וחירבת ג'ברה, הוכרעו בבג"ץ לאחר שנים של דיונים, והמדינה ביזבזה יותר מ-1.5 מיליארד שקלים על תיקון קטעי הגדר והשבת האדמות לצד "הפלסטיני" של הגדר. במקומות כמו מעלה אדומים וגוש עציון הבינו נציגי המדינה שהם עתידים להפסיד בבג"ץ מול הצעות לתוואי חלופי, שהגישה המועצה לשלום ולביטחון שמוגדרת כידידת בית המשפט, ולכן הודיעו, באופן תמוה וחסר אחריות, כי המדינה מבכרת לא לבנות לעת עתה את הגדר בקטעים אלה. ניסיון מאוחר לבנות את הגדר בגוש עציון נתקל בהתנגדות נחרצת של ראשי המועצות של גוש עציון ואפרת, מה שהותיר פרצות מסוכנות לחדירת פלסטינים לישראל, וגם הזדמנות לרוצחי שלושת הנערים לבצע את זממם בלב הגוש.

במקומות שונים כמו באזור בית אריה, עופרים, אל-עזרייה ואבו דיס, הפסיקה המדינה את בניית הגדר והשאירה תשתיות לא גמורות ולא מנוצלות, בעלות של מאות מיליוני שקלים. באריאל וקדומים

ההחלטה לבנות את הגדר בעומק של יותר מ-20 קילומטרים ממזרח לקו הירוק היתה פרי לחצים פוליטיים של שרים וחברי כנסת מהליכוד ומהמפד"ל על ראש הממשלה אז אריאל שרון, גם במחיר של השארת פרצה באורך של קילומטרים בקטע הרגיש ביותר מבחינה ביטחונית. במקומות אלה הגדר כלל לא נבנתה, בשל חששם של המתנחלים כי היא תמנע את המשך התפשטותם.

לעניין העתירה הנוכחית שהגישו ראשי המנזרים ותושבי בית ג'אלה: הרצון לספח את הר גילה נולד מתוך עיוורון למציאות בשטח, לפסיקות קודמות של בג"ץ ולשינוי המדיניות הנדרש. על פי המדינה, המחיר שנתבע מהפלסטינים לתוואי זה היה נסבל: ניתוק המנזרים מהקהילות שלהם, הפרדת מנזר הגברים ממנזר הנשים, הפרדת תושבי בית ג'אלה מאדמתם, פגיעה בנוף ועוד. נציגי המדינה הוסיפו בתצהירים לבית המשפט תכליות ביטחוניות כדי להצדיק את עמדתם, אך אף לא אחת מהן לא היתה ממטרות הגדר כפי שהממשלה ומערכת הביטחון עצמן הגדירו אותן.

גם רשות הטבע והגנים, בראשות ראש מועצת גוש עציון לשעבר שאול גולדשטיין, מיהרה להשיג בנובמבר 2013, בעיצומם של ההליכים המשפטיים, הכרזה על נחל גילה — שבו אדמות הפלסטינים והמנזרים — כגן לאומי לרווחת תושבי ירושלים. העימות הצפוי עם הוותיקן ומעורבות של גורמים בינלאומיים ומקומיים לא הזיזו את המדינה מעמדתה.

אך בג"ץ דבק בתקדימיו ולא נכנע לגישה הישנה והחמדנית. בכך תיקן עוול נוסף שגרמה ועדת הערעורים, שדנה בערכאה מוקדמת בקטע זה של הגדר, למועצה לשלום ולביטחון. לאחר שאישרה אותה כידידת בית המשפט, בחרה יושבת ראש הוועדה למנוע מהמועצה להציג את הצעתה לתוואי חלופי, שיייתכן כי היה מונע את העתירה. בג"ץ איפשר למועצה לשלום ולביטחון להציג את עמדתה, ונזף בנציגי המדינה על התנהלותם בעניין זה.

היינו רוצים להאמין כי מערכת הביטחון והממשלה יאמצו את התוואי החלופי שהציעה המועצה, ולא ינסו לעקוף את החלטת בית המשפט, כפי שעשו במקרים אחרים. יותר מכך: היינו רוצים שהמדינה תשלים סוף סוף את הגדר ותחסום את הפרצות שנותרו, לביטחון תושבי ישראל. לשם כך עליה להשתחרר מהאשליה של קביעת הגבול באמצעות הגדר. כבר נוכחנו לדעת בשיחות אנאפוליס ב-2008, שהגדר לא משנה את עמדת הפלסטינים לגבי גבול הקבע, ומנגד, ישראל משלמת מחיר כואב על אי-השלמתה.